

Kansallinen digitaalinen kirjasto - käyttörajoitusten huomioiminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Undervisnings- och kulturministeriet

Kansallisen digitaalisen kirjaston säädöspohjasta yleisesti

- Ei erillistä säädöspohjaa
 - Tulevaisuuden tarve?
 - Organisatoriset, taloudelliset ja toiminnalliset näkökohdat voivat antaa aihetta sääntelylle
- Kansallinen digitaalinen kirjasto tehdään organisaatioiden välisenä yhteistyönä ja perustuu kunkin hankkeeseen osallistuvan organisaation toimintaa ohjaavaan lainsäädäntöön
- Luonteeltaan kansallinen digitaalinen kirjasto on yhteinen pysyvä palvelu ja infrastruktuuri
- Tekijänoikeus, salassapitosäännökset ja tietosuoja sekä aineistoa koskevat sopimusehdot voivat asettaa rajoitteita aineistojen käytölle ja näitä tulee huomioida palvelun suunnittelussa.

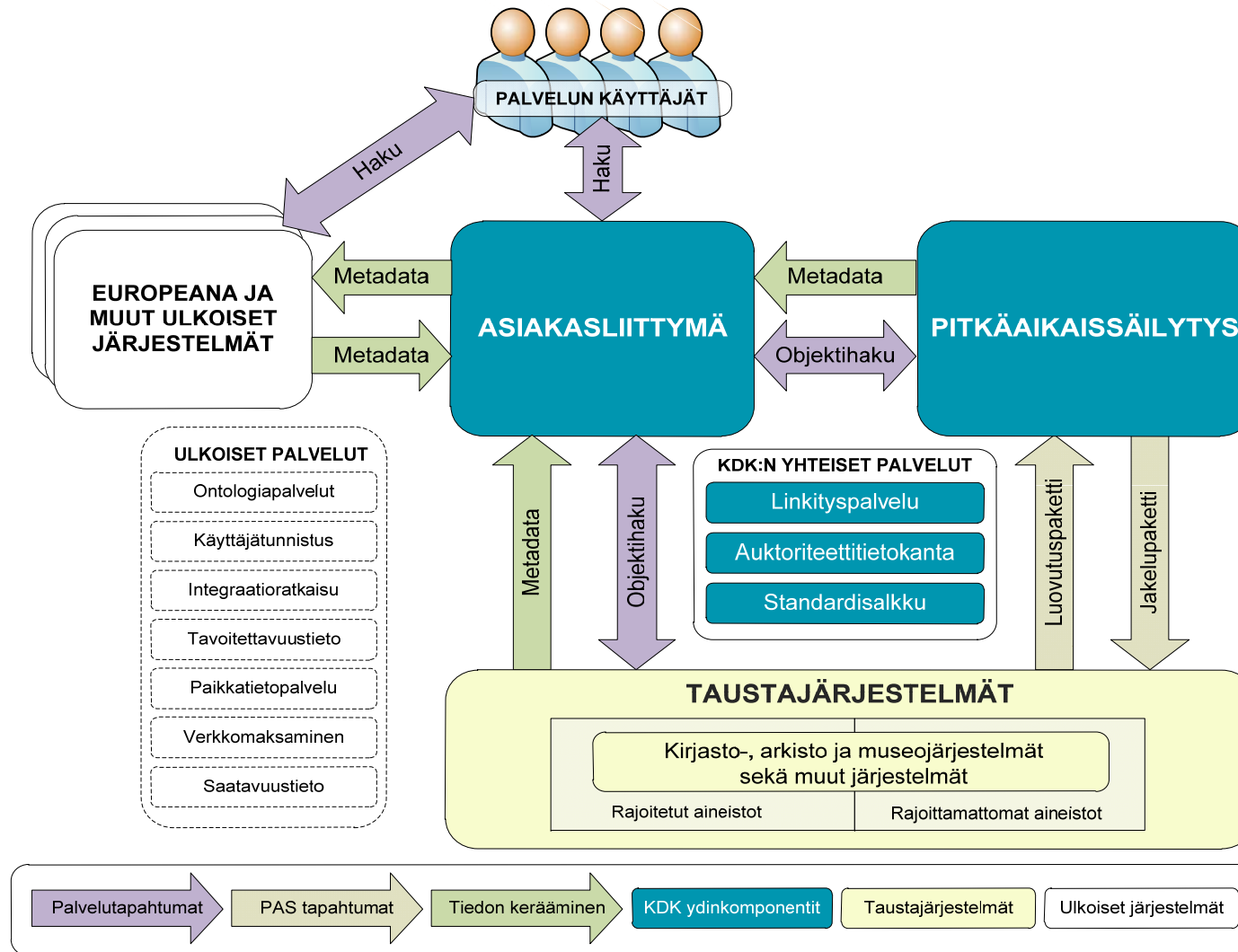
Asiakirjojen käsittelyä ohjaavat normit

- Lainsäädännössä toisaalta normeja, jotka velvoittavat asiakirjojen tallentamiseen ja ohjaavat organisaatioiden (kirjasto, arkisto, museo) toimintaa ja tehtäviä....
 - perustehtäviin liittyvät kirjaukset, esim. museolaki, kirjastolaki
 - Laki kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä (1433/2007)
 - ns. vapaakappalelaki, jossa säädetään veloitteesta tallettaa aineisto kansalliskirjastoon, kansalliseen audiovisuaaliseen arkistoon
- ...ja toisaalta normeja, jotka rajoittavat mahdollisuutta asettaa julkisesti saataville
 - Julkisuuslaki (Laki viranomaistoiminnan julkisuudesta 621/99)
 - Henkilötietolaki (523/1999)
 - Tekijänoikeuslaki (404/1961)

Vastuunjaosta

- KDK:n taustaorganisaatiot vastaavat tietojenkäsittelyn laillisuudesta
 - Viranomaiset, mukaan lukien valtion ja kuntien museot, arkistot ja kirjastot, noudattavat voimassa olevia lakeja ja asetuksia (JulkisuusL, HenkilötietoL, TekijänoikeusL), jotka voivat vaikuttaa siihen, miten aineistoa voidaan tuoda KDK:ssa julkiseksi
- KDK ei ole juridinen henkilö eikä voi näin ollen olla oikeudellinen vastuutaho. Viimekädessä valtio vastuussa valtion rakentamista ja hallinnoimista tietojärjestelmistä
- KDK:n tietojärjestelmien suunnittelussa on pyritty huomioimaan lainsäädännön asettamia vaatimuksia
 - käyttörajoitusten toimeenpano
 - tietoturvallisuus

Kokonaisarkkitehtuuri

KDK:n tarjoamat välineet käyttörajoitusten toimeenpanemiseksi (1)

- PAS-järjestelmän kehittämisessä on määritelty **minimivaatimukset** metatiedoille, joita kunkin organisaation tulee täyttää
 - **välttämättömiä** pitkäaikaissäilytyksen onnistumisen kannalta
 - jotta informaation eheys ja ymmärrettävyys voidaan turvata
 - jotta PAS-järjestelmässä oleva informaatio säilyy muuttumattomana erilaisten ylläpitotoimien jälkeenkin
 - PAS-järjestelmään ei tule tallentaa aineistoja, jotka eivät täytä minimivaatimuksia (pakollisia metatietoja)
- Suositeltavia elementtejä
 - ei ole katsottu voivan edellyttää kaikilta organisaatioilta
 - hyödyksi erityisesti ongelmatilanteissa
- Määritys tarjoaa kehikon, jota on mahdollista täydentää sektori-, aineisto- ja organisaatiokohtaisten vaatimusten mukaan.

Käyttö- ja näyttörajoitukset

- **Pakollinen elementti**
 - Käyttö- ja näyttörajoitukset on esitettävä aineiston yhteydessä
- **Ilmaistaan METS-Rights – formaatissa**
 - Tulisi tallentaa sekä kone- että ihmislukuisessa muodossa.
- HUOM! Jos aineiston julkisuudesta ei tietoa luovutuspaketin hallinnollisissa metatiedoissa, säilytyspakettiin generoidaan automaattisesti tieto, että aineisto on vapaasti käytettävissä
- Luovuttajan ja PAS-organisaation (CSC – Tieteen tietotekniikan keskus) välillä tehtävässä luovutussopimuksessa on määriteltävä miten aineistoa voidaan käyttää käyttörajoitusajan kuluttua umpeen.
 - HUOM! PAS-järjestelmä ei automaattisesti muuta aineistoa julkiseksi käyttörajoitusajan päätyttyä ellei niin ole sovittu

Metatiedot keskeisessä roolissa

- KDK:ssa metatiedoilla on keskeinen rooli: Metatiedoilla voidaan ilmaista aineiston julkisuusstatus ja tietoa tekijänoikeuksista ym.
 - Myös tekniset toimenpiteet, jolla rajataan pääsy aineistoon ovat mahdollisia
-
- On selvää, että digitaalisessa järjestelmässä käsittely on automatisoitua. Kun aineiston luovuttaminen edellyttää yksityiskohtaista harkintaa, on se otettava manuaaliseen käsittelyyn

Ongelmia

- Käyttörajoitusten ilmaiseminen koneymmärrettävänä metadatanä voi olla vaikeaa tai mahdotonta
 - Lisäksi PAS-järjestelmien ja muiden sovellusten on osattava tulkita käyttöoikeusmetatietoja toimiakseen oikein
 - ei voi tallentaa "omiamme"
- Metatiedon keruu ja tallentaminen voi olla työlästä
 - Inhimillisten virheiden mahdollisuus
- KDK-taustajärjestelmät eivät välttämättä osaa tulkita käyttörajoitustietoja lainkaan ellei järjestelmiä ole niitä silmällä pitäen toteutettu
 - Ei ongelma PAS-järjestelmässä (kirjattu vaatimusmäärittelyihin).

KDK:n tarjoamat välineet käyttörajoitusten toimeenpanemiseksi (2)

- Teknisiä keinoja
 - Esim. aineistojen käyttöoikeuksien rajaaminen asiakkaan IP-osoitteen perusteella
 - Käyttöoikeuksien rajaaminen perustuen esimerkiksi käyttäjän kotiorganisaatioon ja rooliin
 - Tunnistautumispalvelu (vahva identiteetin tunnistautumispalvelu Shibboleth/SAML auktorisoinnilla)

LOPUKSI

- KDK:ssa tausta-organisaatioiden vastuullinen toiminta tärkeää
- KDK tietojärjestelmien suunnittelussa käyttörajoitusten tarve pyritty huomioimaan
- Pitkällä aikavälillä tekniikka voi olla keskeinen haavoittuvuus
 - PAS-järjestelmä
- Yhteinen PAS-järjestelmä pidetty parempana ratkaisuna kuin se, että kukin organisaatio erikseen ylläpitäisi PAS-järjestelmiä
- Järjestelmien vanhentuminen; miten varaudutaan
 - Henkilötietol ja JulkisuusL lähtee siitä, että tietojärjestelmien tekniset ratkaisut ovat ajanmukaiset
 - edellyttää teknisen kehityksen seuraamista ja järjestelmien kehittämiseen kohdennettavien (tietoturvallisuustyön) resurssien varmistamista

KIITOS!

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Undervisnings- och kulturministeriet